

Отже, професійне спілкування має вирізнятися високим рівнем мовленнєвої культури. Справжнім спеціалістом, творчою особистістю фахівця стає тоді, коли він володіє високою кваліфікацією, професійним спілкуванням, мовним етикетом. Саме ці ознаки формують рівень культури професійного спілкування.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 336 с.
2. Аномашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш. А. Аномашвили // Освіта, 1991. – № 3. – С. 90-98.
3. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : наук.- метод. посіб. / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН. 1998. – 182 с.
4. Базаров Т. Ю. Особенности межличностного восприятия в системе „руководство – подчинение” в условиях производственного коллектива / Т. Ю. Базаров // Межличностное восприятие в группе / под ред. Г. М. Андреевой, А. И. Донцова. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – С. 191.
5. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
6. Волкова Н. П. Професійно-педагогічні комунікації : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.
7. Журавлев А. Л. Стиль руководства для управления социально-психологическим климатом коллектива / А. Л. Журавлев // Социально-психологический климат коллектива: теория и методы изучения. – М. : Наука, 1979. – С. 134-145.
8. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик. – М., 1987. – С. 46-61, 97-105.
9. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей / Д. Карнеги. – М., 1989. – Ч. 2. – С. 83-134.
10. Учителю о педагогической технике / под ред. Л. И. Рувинского. – М., 1987. – С. 33 – 45.
11. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М., 1989. – 188 с.
12. Слепухов М. Законы, закономірності, принципи та правила в педагогіці / М. Слепухов // Рід. шк. – 2002. – № 1. – С. 23.

УДК 82.094

Ткемаладзе Зоя Павлівна

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

НОВІ МУЗИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ – НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються проблеми підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. Основна мета полягає у визначенні методів підвищення ефективності навчання та виховання вчителів музичного мистецтва.

Ключові слова: музичне мистецтво, педагогіка співробітництва, гуманізація, творчість, виховання, особистість, демократизація, моделювання.

Проблеми естетичного виховання учнів, їх світогляду, інтересів, смаків, переконань, почуттів хвилюють усіх, хто не байдужий до їхньої майбутньої долі – вони ж бо визначатимуть обличчя нашого суспільства у 21 столітті.

Серед багатьох професій на землі – професія вчителя не зовсім звичайна. Учителі зайняті готуванням нашого майбутнього, вони виховують тих, хто завтра перемінить наше нинішнє покоління. Вони, так сказати, працюють із «живим матеріалом», псування якого прирівнюється майже до катастрофи, тому що опущені ті роки, які були спрямовані на навчання.

Професія вчителя вимагає всебічних знань, безмежній щиросердечній щедрості, мудрій любові до дітей. Тільки щодня з радістю віддаючи себе дітям, можна наблизити їх до науки, приохотити до праці, закласти непорушні моральні основи. Діяльність учителя – це щораз вторгнення у внутрішній світ вічно мінливої, суперечливої, зростаючої людини. Ніякими підручниками не можна замінити співдружність педагога з дітьми.

Учителя називають інженером людських душ, архітектором характеру, лікарем хвороб росту, тренером інтелекту й пам'яті... Цей список можна продовжити. І все це чиста правда. Тільки, у відмінності від інших професій, учителю не дано відразу насолодитися плодами своєї праці. Від посіву до жнив у нього проходить чимало років.

Тільки висококваліфікований учитель, що володіє системою знань, умінь і навичок на рівні високих вимог сучасності зможе прилучити сучасну молодь до музичного мистецтва.

Говорячи про кваліфікацію вчителя музичного мистецтва потрібно враховувати наступне:

- яку підготовку він має;
- чи відповідає ця підготовка сучасним вимогам;
- чи займається самоосвітою, тобто чи поглиблює свої професійні знання й уміння.

Специфіка вчителя музичного мистецтва в тім, що спеціальні знання, уміння і навички повинні перебувати в єдності з педагогічними. Всі види діяльності будь яких музичних занять жадають від учителя професійних знань і умінь не тільки музиканта, але насамперед педагога.

У відповідності із сучасними вимогами вчитель повинен бути різнобічно освіченою людиною. За роки незалежності в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, і, відповідно, розпочався складний

процес її модернізації з урахуванням потреб сучасного інформаційно-технологічного суспільства. Інтеграція України в Європейський, світовий простір актуалізує завдання підготовки нової генерації вчителів, які добре володіють сучасними педагогічними технологіями.

Актуальність проблеми педагогічних технологій визначається тим, що її дослідження пропонує шляхи розв'язання багатьох назрілих суперечностей сучасної освіти.

Стагнація і навіть криза традиційної системи освіти визнаються практично всіма педагогами, і її виразно видно в таких протиріччях навчання:

- між пасивно-споглядальними і активно-перетворюючими видами навчальної діяльності: вчитель більшу частину уроку пояснює матеріал або контролює засвоєння – учні слухають і не працюють;

- між психологічним комфортом і дискомфортом: на заняттях відсутні умови живого невимушеного спілкування;

- між стимуляцією і мотивацією учіння: стимуляція багаторазово перевищує мотивацію. Вчителі скаржаться, що учні не бажають учитись, а учні – на нудьгу, одноманітність і непосильність навчання;

- між вихованням і навчанням: «виховні» моменти рідко створюють умови для виховних взаємовпливів учнів;

- між індивідуальним розвитком і стандартами навчання: відсутні умови для проходження навчальної програми своїм темпом;

- між суб'єкт-суб'єктними та суб'єкт-об'єктними відносинами: на традиційному занятті здебільше реалізується принцип «суб'єкт-об'єкт».

Педагогічна технологія виступала предметом дискусій і суперечок протягом століть. Провідною характеристикою педагогічних технологій виступає концептуальне обґрунтування. Основу будь-якої педагогічної технології складають концептуальні ідеї, що визначають зміст, способи взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу, види діяльності. Щодо загальних вимог до педагогічних технологій, то їх може бути багато. Але, без сумніву, система досягнення успіху повинна бути універсальною. Виходячи з цього, такими загальними вимогами є: науковість, варіативність, доступність і зрозумілість. Саме такий підхід не виключає, а передбачає творчість учителя.

При виборі педагогічної технології завжди треба визначити пріоритетність, важливість завдань, які будуть вирішуватись у першу чергу. Технології можуть порівнюватись між собою тільки в межах однієї цілі, розв'язання одних і тих або досить близьких завдань. При технологічному підході потрібна суворая регламентація цілей, результату, умов. Навчальний процес вибудовується так, щоб обов'язково досягнути бажаного результату.

Якщо створити систему навчання яка будується на законах, що відбивають природу людини, по яких він живе, розвивається і діє в людському суспільстві, то воно одержить високий рівень соціалізації особистості учнів.

Вчитель який володіє всім комплексом знань, умінь і навичок у різних областях музично – педагогічної діяльності, застосовує нові музичні технології зможе кваліфіковано проводити музичні заняття. Музичне виховання повинне будуватись на принципах відбору спеціальних методів стосовно до віку і здатностей тих, хто навчається.

Метод моделювання художньо-творчого процесу у розвиваючому навчанні, педагогіка співробітництва, художньо-педагогічні технології, арт-терапія та ін. – необхідні на заняттях з музичного мистецтва з раннього шкільного віку до навчання у вищих закладах освіти.

Згідно з «Концепцією національного виховання» [2] принципи гуманізації і демократизації мають бути провідними в роботі викладача.

Сьогодні можна напевне стверджувати, що одним з найважливіших чинників гуманізації і демократизації учбових закладів є педагогіка співробітництва, покладена в основу навчально-виховного процесу.

Педагогіка співробітництва – напрямок у вітчизняній педагогіці 2-й половини 20 ст., що представляє собою систему методів і прийомів виховання і навчання на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості.

Основні положення: відношення до навчання як до творчої взаємодії вчителя і учня; навчання без примуса; ідея важкої мети (перед учнем ставиться як можна більше складна мета і вселяється упевненість у її подоланні); ідея великих блоків (об'єднання декількох тем навчального матеріалу, уроків в окремі блоки); використання опор (опорні сигнали в Шаталова, схеми в Лисенкової та ін.), самоаналіз (індивідуальне і колективне підведення підсумків діяльності учнів), вільний вибір (використання вчителем по своєму розсуду навчального часу з метою найкращого засвоєння навчального матеріалу), інтелектуальне тло класу (постановка значимих життєвих цілей і одержання учнями більше широких у порівнянні з навчальною

програмою знань), колективна творча виховна діяльність, творче самоврядування учнів, особистісний підхід до виховання, співробітництво вчителів, співробітництво з батьками.

Яким же чином здійснити співробітництво на заняттях музичного мистецтва?

По-перше це гуманне ставлення до дітей. Ідея педагогіки співробітництва може бути реалізована на заняттях у різних напрямках. Один із них – співробітництво вчителя з учнями. Насамперед доцільно спиратися на життєвий художній досвід дітей, глибоко вникати в їхній внутрішній світ. Як зазначає В. Сухомлинський, «справжня гуманність означає насамперед справедливість. Але в шкільному житті немає і бути не може якоїсь абстрактної справедливості. Справедливість – це чуйність учителя до індивідуального духовного світу кожної дитини. Справедливим педагог може бути лише тоді, коли в нього є достатньо духовних сил, щоб приділити увагу кожній дитині. Графарет, шаблон, стрижка усіх під одну гребінку – це найгірший вияв байдужості, несправедливості» [4].

По-друге це індивідуально – диференційований підхід до учнів. Обсяг і складність навчального матеріалу диференціюють насамперед у процесі вивчення музичної грамоти. Цікавим і корисним видом діяльності на заняттях є вокально-інструментальне музикування. У процесі хорових співів доцільно диференціювати допомогу кожному учневі під час розучування пісень. Слухання музики на заняттях можна доповнювати диференційованими домашніми завданнями.

По-третє це педагогіка вільного вибору. У педагогіці співробітництва дуже важливим є надання дітям вільного вибору. У чому? У всьому, де є для цього можливість і доцільність. Як саме треба виконувати той чи інший твір? Учителеві не слід нав'язувати свого трактування.

Наступний напрям педагогіки співробітництва – це організація й тактовне спрямування вчителем роботи учнів між собою. У процесі навчальної діяльності розвиваються здібності учнів, їхнє мислення, мовлення, пам'ять та інші вищі психічні функції. Проте закономірність розвитку в тому, що будь-яка вища психічна функція раніше, ніж стати внутрішньою, є зовнішньою, соціальною. Тільки в процесі співробітництва, у колективній навчальній праці на заняттях створюються найсприятливіші можливості для інтеріоризації знань, розумового і взагалі психічного розвитку кожного учня.

Важливим у педагогіці співробітництва є забезпечення на заняттях мотивації навчальної діяльності. Головна мета уроку, навчально-пізнавальних завдань у тому, щоб спрямувати дитину на саму себе, на розвиток своїх здібностей і можливостей, на самовиховання. Педагогічний процес, побудований на основі особистісно-гуманного підходу, співробітництва, не може обійтися без звернення дитини до самої себе.

Цікаво і важливо використовувати на заняттях музичного мистецтва ігрові художньо-педагогічні технології. Мистецтво і гра... Що в них є спільного? Адже не випадково акторське або музичне виконавство називають грою. Проблемою спорідненості, зближення мистецтва і гри філософи почали цікавитися ще з кінця ХУІІІ ст., з часів Ф. Шіллера («Листи про естетичне виховання»). Німецький поет і драматург розумів гру як дійство, в якому людина вільно розкриває свої сутнісні сили, утверджуючись як творець вищої реальності – естетичної. Головна теза його теорії естетичного виховання така: шлях до свободи пролягає тільки через красу, а суть останньої – в грі. Гра – це не імітація життя, а саме життя. Це насамперед творча дія, яка розгортається немовби не в реальному просторі, а у світі символічних значень, живої фантазії. Природа гри синкретична і міфологічна, що відповідає характеру мислення дитини, яка сприймає світ цілісно, не розділяючи реальне і «придумане» непробивними мурами. Ігри виробляють в учнів «рефлекс свободи», адже рішення приймається самостійно, шляхом природного пізнання – інтуїтивного відкриття. На заняттях імітаційно-ігрового типу діти вчаться через стосунки, контакти, тому в них формуються почуття співпричетності й співпереживання. Так гра стає справжньою школою соціального досвіду, соціалізації.

У сучасній педагогіці знайшли науково-теоретичне обґрунтування і практичне застосування такі складові планування педагогічної діяльності, як проектування і моделювання.

Проект (від латин. *proiectus* – кинутий уперед) – план, попередній задум, який має бути доведений до практичної реалізації. Він може бути у вигляді пакету матеріалів або моделі.

Моделювання (від фр. *modeler* – ліпити, формувати) – метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю). Модель (від фр. *modele* – міра, зразок) – це зменшене відтворення або умовний образ якогось об'єкта чи групи об'єктів, що виявляє подібність до оригіналу.

Моделювання уроку є складовою проектування інтегративної художньо-педагогічної технології, що відображає важливу частину підготовчої діяльності вчителя до уроку мистецтва, а його модель служить орієнтиром для вчителя.

У середовищі вчителів найпоширенішим способом підготовки до навчально-виховного процесу стала практика складання робочого плану уроку і конспекту – короткого письмового викладу його майбутнього змісту. План чи план-проспект уроку дає змогу відтворити переважно односпрямовану послідовність

викладу матеріалу на уроці. За умов його підкріплення візуальною схемою виникають додаткові можливості побачити цілісність уроку і зв'язки між його окремими складовими та між уроками циклу. У шкільній практиці подібна попередня проєктивна робота з навчальним матеріалом отримала назву побудови «опорних сигналів» у вищій школі – складання «опорних конспектів».

Проєктивна модель уроку мистецтва за способом викладання навчально-методичної інформації може виражатися у двох основних формах:

- вербальна, описова (план, план-проспект або сценарій, де висвітлюються основні етапи уроку та контури його перебігу);
- візуальна, зображувальна (графічна схема, малюнок, знаково-символічна модель, що пояснює педагогічний задум).

Проєктивна модель за ступенем насиченості інформації може бути стислою (обмежуватися відображенням тільки найсуттєвіших компонентів змісту) або розгорнутою (деталізованою). У будь-якому випадку – це віртуальний об'єкт, адже педагогічна практика надзвичайно динамічна, мінлива, а учні як суб'єкти навчально-виховного процесу здатні вносити в хід уроку значні корективи, в тому числі й абсолютно непередбачені. Ще більшою мірою характерна імпровізаційність для уроків мистецтва, тому художньо-педагогічна проєктивна модель може включати різні варіанти проведення уроку або його окремих етапів. Головне в проєктуванні – створити поле творчих можливостей для вчителя та учнів, а не «еталонний» сценарій, який буде прямолінійно втілюватися за будь-яких умов.

Педагогам мистецтва, які вже призвичаїлися до складання робочих планів, потрібно насамперед опанувати технологію візуального моделювання, і, по-можливості, надавати їй перевагу в процесі підготовки до уроків. Такі моделі-схеми і моделі-образи здатні не просто компактно концентрувати необхідну інформацію, а давати змогу, по-перше, «схопити» цілісну художньо-педагогічну ідею уроку, по-друге, зафіксувати складну поліфонію інтегрованого уроку в єдності суттєвих властивостей і зв'язків, що в іншому випадку вимагає значних за обсягом словесних пояснень або взагалі майже не вербалізується; по-третє, накреслити контури педагогічної взаємодії, характерної для педагогіки співробітництва, нарешті – вийти за межі дисциплінарних обмежень.

З-поміж проєктивних візуальних моделей можна користуватися такими різновидами «технологічний план-ланцюжок» (лінійно-схематичне зображення структурованої інформації, що відбиває «покрокову» послідовність етапів уроку); «технологічна схема-конспект» (просторово-схематичне зображення структури уроку з лаконічними словесними поясненнями, компактна форма якого дає загальне уявлення про взаємозв'язок основних компонентів змісту); «технологічна карта» (малюнок у вигляді конструктивної композиції або цілісного багатовимірного образу з опорними словами та символами, який «симультанно» демонструє зміст і структуру майбутнього уроку).

Технологія проєктивного моделювання інтегрованих уроків, зорієнтована на чітку заданість результатів, передбачає:

- визначення мети і завдань уроку в межах програмної теми;
- добір дидактичних матеріалів - основних і додаткових;
- виявлення інтегративних зв'язків у навчальному змісті й передбачення ситуацій їх можливого виникнення під час уроку;
- планування провідної художньо-інтегративної технології, в межах якої визначити комплекс методів і прийомів, засобів організації діяльності учнів (художньо-пізнавальної, індивідуальної і колективної, самостійної і творчої тощо);
- узгодження запланованої діяльності вчителя і прогнозованої діяльності учнів;
- моніторинг і корекція освітніх результатів (особистісних, соціальних, предметних, міжпредметних, загальнонавчальних, загальнокультурних компетентностей).

Візуальні проєктивні моделі майбутніх уроків мистецтва високо інформативні завдяки відбору ключових смислових одиниць (фактів, образів, понять) та їх розподілу за блоками (основні, додаткові) із взаємним узгодженням компонентів. Саме тому вони сприяють і оптимальному структуруванню навчального матеріалу, і чіткій методичній організації процесу навчання. Водночас процес моделювання має потужну евристичну силу, спонукає вчителя до постійного вдосконалення цієї художньо-педагогічної технології від уроку до уроку. Для оформлення технологічних схем або карт та зменшення їх масштабу й обсягу доцільно розробити власний набір різних типів позначок (шрифти, кольорове маркування) та умовних зображень (геометричні, рослинні або антропоморфні форми, символи, емблеми, піктограми). Окрім одиничних моделей доцільно створювати серії моделей уроків, які охоплюють цілісну тему. Так, з факхової необхідності підготовка до заняття може перетворитися на захоплюючий творчий процес.

Таким чином, заняття з музичного мистецтва мають сприятливі можливості для здійснення співробітництва як учителя з дітьми, так і учнів між собою. Якщо вчитель зможе подолати свою авто-

ритарність і спілкуватиметься з дітьми на основі особистісно-гуманного підходу, він значно підвищить результативність навчального процесу: посилить інтерес до музики, осмисленість суджень, пізнавальну активність. А головне – у дітей поступово виявляться такі соціальнозначущі якості, як товарищескість, доброзичливість, взаємодопомога. Заняття з музичного мистецтва стане засобом формування особистості. Урок музичного мистецтва буде не тільки формою організації навчальної діяльності школярів, а і дієвим засобом формування особистості, за визначенням Ш. Амонашвілі, «акумулятором дитячого життя» [1].

Нашій країні сьогодні бракує справжньої інтелектуальної і високоморальної еліти. А щоб її виховати потрібні висококваліфіковані кадри вчителів, які повинні бути спрямовані на інновації в педагогіці. Вони повинні бути вчителями широкого кругозору і високої загальної культури, яким притаманні стратегічне мислення і системний підхід до розв'язання складних проблемних ситуацій і відповідальність за долю нинішнього і прийдешніх поколінь. Сучасний вчитель має бути справжнім лідером у всіх відношеннях.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя / Сост.: Е. С. Полякова, Э. Ф. Печерская, С. М. Сапаров. – Киев, 1991.
2. Концепція національного виховання // Рідна школа. 1995. № 6.
3. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: Навч.-метод. посібник. – Тернопіль, 2000.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – Київ, 1977.
5. Коберник О. М. Теорія і методика психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі: Навч.-метод. посібник. – К.:Наук. світ, 2001.

УДК 316.77:304](100):070.48-055.2(477.8)

Ладика Ірина Ярославівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: Луць Юлія Михайлівна

Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ФЕМІНІЗМУ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

У науковій статті досліджено зародження феміністичного руху у світі, роблять огляд головних подій трьох хвиль фемінізму. Також проаналізовано розвиток жіночого руху на західній Україні. Особливу увагу звернено на медійне висвітлення цього процесу. Детально розглянуто заснування жіночих видань та їхню тематичну спрямованість.

Ключові слова: фемінізм, жіночий рух, емансипація, західноукраїнська преса, жіночі часописи.

Актуальність наукової статті зумовлена суспільним запитом на достовірну інформацію про історію феміністичного руху, особливо його українського варіанту, який розвивався в умовах бездержавної нації. У ХХІ столітті, коли Україна здобула незалежність, і український жіночий рух має змогу діяти у власній державі, важливим є дослідження джерел становлення фемінізму, умов його розвитку, чільних діячок цього руху.

Огляд джерел. Для дослідження заявленої теми ми використали наукові напрацювання дослідника історії української журналістики С. Костя, соціологині Т. Марценюк, історикинь М. Богачевської-Хом'як та Т. Орлової.

Мета наукової статті: дослідити становлення жіночого руху у світі та в Україні у фокусі медіа.

Основний матеріал. Поняття фемінізму постало наприкінці ХVІІІ ст., за доби буржуазних революцій, у час, коли частина суспільства стала до оборони рівних прав жінок у всіх сферах життя. Ідеали Великої Французької Революції про свободу особи, власності, виборчого права, доступності до освіти поширюються і на становище жінки в суспільстві [3, с. 79].

Дослідниця українського жіночого руху Марта Богачевська-Хом'як пише, що «історію жінок у світі зазвичай починають не з ранніх періодів, а відтоді, коли розглядають змагання жінок за рівноправність, що відбулося у всіх варіантах слів «визволення», «емансипація», «боротьба за рівні права». Емансипація у Сполучених Штатах означає намагання поширити право на ті прошарки населення, які через недогляд чи дискримінацію не потрапили в інтерпретацію закону. Перше формулювання жіночих прав у Європі та Америці тісно пов'язане з розвитком теорії прав людини, з французькою революцією та з визвольними змаганнями Америки.

В англосаксонських країнах інтерпретація права поширювалася у міру пізнання людей позаєвропейського світу. Американська декларація незалежності та Конституція Сполучених Штатів вживають слово «мен», коли говорять про права людини. Зазвичай, хоча не завжди, це стосується чоловіків. Були американки, зокрема дружина другого президента США Абігейл Адамс, яка пригадувала чоловікові, коли той писав проект конституції, щоб «не забувати пань», але загалом перші білі поселенки Америки мали